

Blog Muziek, slechthorendheid en Beethoven

Dr. ir. Finn Dubbelboer

Experimenteel audioloog en muzikant met hoge tonen verlies.

December 2020

Het gekke van luisteren naar muziek is dat je dat je hele leven doet, maar dat je eigenlijk heel lang niet doorhebt dat je waarneming ervan gaandeweg verandert. Eigenlijk verandert je hoorprofiel al vanaf - zeg - je twintigste, maar merk je het pas vanaf het moment dat je moeite krijgt met het waarnemen van andere geluiden, zoals het goed verstaan van spraak, met name in rumoer. Pas op het moment dat een hoortoestel de tonen versterkt die je minder goed bent gaan waarnemen, hoor je wat je hebt gemist. Ook componisten hadden hier last van, met als bekendste voorbeeld natuurlijk Beethoven. De achteruitgang van zijn gehoor kun je goed terug horen in zijn muziek. In het begin van zijn muzikale carrière schreef hij zowel lage als hoge tonen. Toen hij hoge tonen steeds minder goed ging horen, componeerde hij ook steeds minder hoge tonen, wat logisch is. Maar toen hij op een gegeven moment heel weinig kon horen, ging hij steeds hogere tonen gebruiken! Hier kwam de kracht van zijn voorstellingsvermogen naar voren: ondanks zijn slechthorendheid hoorde hij al die tonen in zijn eigen hoofd. Hoe is het mogelijk!

Beethoven en slechthorendheid

Dit jaar is het 250 jaar geleden dat Beethoven werd geboren. Ik was benieuwd hoe Beethoven als persoon omging met zijn slechthorendheid. Zo schrijft Beethoven in 1802 aan zijn broers: "Beste Karel en Johan, van jaar tot jaar teleurgesteld in de hoop beter te worden, ben ik nu veroordeeld tot een lijden, waarvan herstel of geheel onmogelijk is, of jaren op zich kan laten wachten. Vurig en levendig van temperament, ben ik nu toch gedwongen mij af te zonderen en eenzaam door het leven te gaan [...]. Soms hoor ik ook nauwelijks mensen die zacht praten. Het geluid dat ik hoor is waar, maar niet de woorden. En toch als iemand schreeuwt, kan ik het niet verdragen." Getekend Ludwig van Beethoven, Heiligenstadt, 6 oktober 1802. Beethoven had het dus erg moeilijk met zijn gehoorverlies en beschrijft hier in feite de combinatie van slechthorendheid en hyperacusis, de gevoeligheid voor luide tonen.

Voorstelling "Beethoven Lost in Silence"

Begin dit jaar werd ik benaderd voor advies over geluidsperceptie door slechthorenden voor een voorstelling over Beethoven. Deze voorstelling "*Beethoven Lost in Silence*" gemaakt door altvioliste en theatermaker Esther Apituley, gaat over de periode waarin hij echt doof werd, maar waarin hij zijn meest gewaardeerde stukken componeerde. Wat betekent het voor een componist om zijn gehoor te verliezen? Een vrije interpretatie natuurlijk, maar het geheel van (normaal- en slechthorende) acteurs en muzikanten gaf een prachtig muzikaal beeld. Door tussenkomst van corona is de speellijst aangepast, maar voor geïnteresseerden hier de link met speeldata www.estherapituley.com/agenda.

Beethoven 250 jaar vieringen tijdens de coronapandemie

Door corona zijn onvermijdelijk veel dingen anders dan normaal, dat is wel duidelijk. In het Concertgebouw bijvoorbeeld is de 250ste geboortedag van Beethoven veel minder uitbundig gevierd dan was gepland. Het heeft wel geleid tot het onderzoeken van online mogelijkheden, zoals een heus online BeethovenFestival met podcasts en streaming van onder andere alle Symfonieën van Beethoven. Naast het streamen wordt ook nagedacht over het personaliseren van geluidsbeleving. Iets wat voor slechthorenden ook heel interessant zou kunnen zijn en wellicht mooie dingen gaat opleveren. In feite heeft de pandemie dit soort technische ontwikkelingen in een stroomversnelling gebracht. Of zoals Cruijff ooit in zijn wijsheid filosofisch opmerkte: "elk nadeel heb zijn voordeel." Waarop Beethoven trouwens met zijn eigen citaat wellicht zou opmerken: "Muziek is een hogere openbaring dan alle wijsheid en filosofie." Daarop zou hij even naar de hemel staren en besluiten een ander citaat van hem: "Iedereen die mijn muziek begrijpt, zal nooit meer ongelukkig zijn."

Bronvermelding: visie magazine, interesterip, www.doof.nl, muziek-en-film.info, scientias, ditjes-en-datjes.nl, Preludium Concertgebouw.